

BEWEGEN DOOR HET HUIS VAN THORBECKE

EEN INTERVIEW MET DRIE GRIFFIERS

OPINIE

MARK PEN

Dr. M. Pen is raadsadviseur en plaatsvervangend griffier van de gemeente Amersfoort

“Want ik wil één ding niet vergeten te memoreren. In de praktijk van alledag ten stadhuis ontdekte ik een mij tot dan toe onbekend fenomeen: de griffie! De discrete, geduldige, verstandige ambtelijke ondersteuning voor de raad. De griffie wees me de weg door de krochten van het stadhuis en langs de raggen van de gemeentepolitiek. De griffie was de bron van informatie, waar ik me aan kon laven. (...) Steeds hebben ze ons, de fractie zonder aanzien des persoons op weg geholpen en voor uitglijers behoed. Zij bleken, en zijn – net zoals het onvolprezen gilde van portiers ten stadhuis – de enige oprechte zekerheid, de enige constante factor in de eb en vloed van komende en gaande gemeenteraadsleden en andere politici.”

— Amsterdams gemeenteraadslid Nelly Frijda, fractie Red Amsterdam, bij haar afscheid als raadslid in februari 2011.

Het is een tekst die Marijke Pe, raadsgriffier in Amsterdam met een tevreden glimlach te voorschijn haalt. “Dit is waar we het voor doen. Zo moet het zijn. Deze woorden, daar ben ik best een klein beetje trots op.” Het is het begin van een van de drie gesprekken met griffiers die binnen verschillende bestuurslagen hebben gewerkt.

Marijke Pe was tot haar aantreden in Amsterdam in 2004 werkzaam bij de griffie van de Tweede Kamer, onder meer als plaatsvervangend griffier Commissie Bureau Bestuur en zes jaar als griffier van de Kamercommissie voor Justitie. Daarvoor was zij wetgevingsjurist bij de Raad van State en docent Staatsrecht aan de Universiteit van Utrecht.

Een griffier die maar liefst in drie bestuurslagen als griffier heeft gewerkt is Luuk van Luijk. Sinds 2013 is hij statengriffier in de provincie Zuid-Holland. Daarvoor was hij vijf jaar raadsgriffier in Delft. Iets langer geleden was hij plaatsvervangend griffier in Rotterdam, werkte hij bij het ministerie van Financiën en bij de Algemene Rekenkamer. Hij begon zijn loopbaan als assistent griffier in de Tweede Kamer voor de Kamercommissies van Financiën en VROM. Ook is hij betrokken geweest bij het parlementair onderzoek naar woningbeheer in Limburg.

De derde griffier die aan het woord komt is Cathalijne Dortmans, statengriffier in Noord-Brabant. Daarvoor was zij drie jaar lang onder andere griffier van de algemene Kamercommissie voor Immigratie en Asiel en griffier van de vaste Kamercommissie LNV. Voor die tijd werkte zij als adviseur bij het kabinet van de minister-president en bij het ministerie van Financiën.

Griffier in verschillende bestuurslagen, hoe dat zo?

Van Luijk: “De griffie van de Tweede Kamer was mijn eerste echte werkgever na mijn studie politicologie. Later, na enkele andere tussenstappen bij het Rijk, kwam ik in Rotterdam terecht. Daar heb als plaatsvervangend griffier het werk van de raadsgriffie leren kennen. Als griffier in Delft trof ik een gedegen, maar soms ook lastige raad. De politieke cultuur in Delft was ingewikkeld. Ik was als griffier veel tijd kwijt met gedoe rond schending van geheimhouding en klachten over bejegening. In Delft is een cultuur gegroeid waarin raadsleden elkaar direct en enigszins hoekig tegemoet treden. Dat schept helderheid maar er waren uitwassen waarbij de grenzen van betamelijkheid naar mijn mening werden overschreden. De volksvertegenwoordiging mag alles zeggen, ook naar elkaar, maar het hoeft niet. De stad moet ook bestuurd worden.”

Pe: “In de Tweede Kamer ondersteunde ik op een gegeven moment de parlementaire enquêtecommissie Bouwnijverheid. Dat was een redelijk zware klus. Ik was verantwoordelijk voor de aansturing van een staf van

Marijke Pe

Luuk van Luijk

Cathalijne Dortmans

circa veertig mensen. Toen dat achter de rug was ging ik weer verder als commissiegriffier voor Justitie. Dat voelde, gezien de intensiteit en de breedte van de werkzaamheden van de enquête, ineens anders. Toen werd mijn aandacht getrokken door de vacature voor raadsgriffier in Amsterdam. Ik begon op 1 januari 2004 en het was in het begin flink pionieren. Ik kende eigenlijk niemand in de organisatie en ook de context van het werk was nieuw. Het nadeel is dat je dan in het begin flink je weg moet vinden. Het voordeel is dat je alles ter sprake kunt brengen.”

Dortmans: “Ik ben overgestapt van de griffie van de Tweede Kamer naar de Statengriffie omdat ik ervaring wilde opdoen in een andere bestuurslaag. Den Haag is boeiend maar toch ook een kaasstolp. Het is een mooie omgeving om in te werken, maar het is gezond om te zien wat er buiten Den Haag gebeurt. Eigenlijk zou elke rijksambtenaar minimaal een paar jaar bij een provincie of gemeente moeten werken.”

Wat zijn zaken die je zijn bijgebleven?

Van Luijk: “Toen ik in 2008 in Delft kwam moest de dualisering nog worden ingevoerd. Die was op papier wel uitgewerkt, maar in de praktijk niet. De rollen en taken moesten meer uit elkaar worden getrokken. Ik ben in gesprek gegaan met de raad om allerlei werkgroepen en subcommissies rond de raad strakker te organiseren. De ervaring die ik meebracht uit Rotterdam hielp om de lijnen en verhoudingen scherper te

krijgen. Eerst moeten mensen wennen, maar uiteindelijk waren raad en ook college overstag. Het heeft eraan bijgedragen dat commissies veel meer invloed kregen op hun eigen agenda. De wethouder was niet meer aanwezig bij agenderende procedurevergaderingen. En de ondersteuning aan de raad werd meer inhoudelijk, met meer kennis van financiën en staatsrecht.”

Pe: “Als je ergens anders aan de slag gaat, moet je je gesteund voelen. Dat was in mijn geval zeker zo. Toen ik kwam, was de griffie net opgetuigd door een kwartiermaker. Dankzij de behoeften en betrokkenheid van de raad kreeg ik er al snel een flink aantal fte's bij. Dat biedt ruimte om een goed team op te bouwen. Sowieso was er vanuit de raad veel steun, kregen we bijvoorbeeld ruimte om een eigen raadsinformatiesysteem te ontwikkelen.”

Dortmans: “Voordat ik in de Tweede Kamer aan de slag ging heb ik een tijdje bij het ministerie van Algemene Zaken gewerkt. Het verschil tussen Algemene Zaken en de Tweede Kamer vond ik vrij groot. Bij AZ werden van mij stevige adviezen en proactiviteit verwacht. Bij het werken voor de Tweede Kamer past meer terughoudendheid. De ruimte voor persoonlijke creativiteit is beperkter. De houding van griffiemedewerkers is daarmee wat voorzichtiger.”

Van Luijk: “Een van de interessantste momenten bij de griffie in de Tweede Kamer was het secretariaat van een parlementair onderzoek. Zo'n traject duurt zes maanden en toen het rapport gepresenteerd werd, was het een etmaal lang het belangrijkste nieuws. Daarna is er alleen nog een Kamerdebat en dat was het dan. Ook toen was het nieuws al vluchtig.”

Pe: “Om succesvol te zijn als griffier moet je een mensenmens zijn. En een stevige adviseur. Je moet je adviezen vaak overbrengen met duidelijke argumenten, en soms met een beetje overreding. En beseffen dat gelijk hebben niet altijd hetzelfde is als gelijk krijgen. Overigens werk ik liever op de achtergrond en treed ik niet op de voorgrond. Dat ik aan dit interview meedoe is dan eigenlijk ook een uitzondering.”

Hoe ervaar je je positie als griffier?

Van Luijk: “Ten aanzien van procedures en afspraken moet een griffier standvastig zijn. Maar soms, als het niet kan zoals het moet, dan moet het maar zoals het kan. Je moet af en toe meebewegen. Toch is er een onderwerp waarmee je niet moet marchanderen: integriteit.”

Dortmans: “Je moet je plek kennen ten opzichte van de volksvertegenwoordiging. Ik geniet van de rol achter de schermen. Ik vind het mooi om de Staten in positie te brengen. Maar het is ook verantwoordelijk werk. Daarom is het goed om met iemand te kunnen sparren. Gelukkig heb ik een goede plaatsvervanger met wie ik meerdere keren per dag kan schakelen en werk ik bijzonder prettig samen met onze commissaris van de Koning.”

Pe: “Vertrouwen speelt een sleutelrol. Een griffier moet adviseren zonder aanzien des persoons. Mensen moeten weten dat wat zij vertellen bij hem of haar blijft. Daarnaast kun je als griffier van alles vinden, maar het gaat om de kracht van argumenten in de adviezen die je als functionaris geeft. Ik zet het wat zwaarder aan als ik zie dat raadsleden dingen dreigen te gaan doen waar ze later spijt van kunnen krijgen. Ik wil onnodige ongelukken voorkomen. Dat adviezen soms niet worden opgevolgd is *all in the game*. Een advies is een advies en niemand is aan een advies van mij als griffier gebonden.”

Van Luijk: “Werken als politicus en werken voor de politiek zijn twee verschillende dingen. De eerste taak van de griffier is zorgdragen voor goede procedures rond besluitvorming waarbij alle betrokken partijen binnen en buiten de politieke arena hun bijdrage kunnen leveren. Dat draagt bij aan het draagvlak voor de democratie. Met een goed proces probeer je een goed besluit te krijgen. Je kunt er bijna zeker van zijn dat een slecht proces niet leidt tot een ordentelijk besluit. Mijn belangrijkste taak is processen goed te organiseren.”

Dortmans: “Ik vind de verantwoordelijkheden die bij een Statengriffier liggen groot. Het is onvergelijkbaar met een commissiegriffiersfunctie in de Tweede Kamer. Daar ben je verantwoordelijk voor bepaalde processen, terwijl je hier eindverantwoordelijk bent voor alle processen. Een goede band met volksvertegenwoordigers is belangrijk. Als er een vertrouwensrelatie is, ontwikkel je ook wat meer speelruimte als griffier.”

Van Luijk: “Een griffier heeft een ondersteunende rol. Je kunt stippen op de horizon zetten, maar uiteindelijk bepaalt de politiek hoe het spel gespeeld wordt. Natuurlijk moet je als griffier een goede discussie kunnen hebben met raadsleden, maar aan het eind van de dag win je of haal je bakzeil. Je moet als griffier je verlies kunnen nemen.”

Dortmans: “Ik zie het als een uitdaging om net iets meer ruimte te zoeken dan de procedures voorschrijven. Ik ben niet zo voorzichtig aangelegd. Daar zit ook een risico in dit type functie. Daar ben ik mij van bewust. Maar die persoonlijke ruimte die ik soms zoek staat geheel los van de absolute neutraliteit die je moet waarborgen. Je moet nooit een verwijt kunnen krijgen dat je partijen verschillend behandelt.”

Pe: “Het afbreukrisico is groot. Er kan van alles fout gaan. Als de griffie fouten in bijvoorbeeld processen of procedures maakt, kan dat gevolgen hebben voor de geloofwaardigheid van de politiek. De raad kijkt dan terecht als eerste naar de griffier.”

Dortmans: “Het griffiersvak is absoluut interessant. Geen dag is hetzelfde. Aan de ene kant voel je de kortademigheid die de politiek soms kenmerkt, tegelijkertijd ben je bezig om vernieuwingen te organiseren die juist een lange adem nodig hebben.”

Pe: “De momenten van trots zijn die wanneer de griffie iets heeft kunnen neerzetten. Een vlekkeloze raadswisseling bijvoorbeeld. Of een goed verlopen raadsenquête naar de Noord-Zuidlijn, zonder incidenten in het proces. Dan ben ik trots dat iedereen zijn bijdrage heeft geleverd.”

Met wat voor bril kijk je naar de politiek?

Van Luijk: “Vaak zien mensen alleen de uitkomst van een besluitvormingsproces en is niet zichtbaar wat er achter de schermen gebeurt. Volksvertegenwoordigers moeten hun achterban meenemen in de besluitvorming. Voordat een politicus een uitspraak doet is er vaak al veel gebeurd. Maar dat zie je niet terug. En hoe omstreden ook, de achterkamers zijn belangrijk. Als fracties achter de schermen geen huiswerk zouden doen, zou het een zootje worden. Je kunt niet zomaar bij elkaar in een commissievergadering gaan zitten, wat roepen en een besluit nemen. Je moet elkaar voortdurend opzoeken en verbindingen tot stand

brenge. Die voorbereiding is voor burgers meestal niet zichtbaar en dat is wel eens problematisch omdat het niet transparant oogt. De voorbereiding voltrekt zich overigens grotendeels buiten mijn zicht. Als ik wel eens een mailwisseling tussen fracties tegenkom, is dat vaak boeiend leesvoer.”

Van Luijk: “Als burgers als belanghebbende betrokken zijn bij politieke dossiers begrijpen ze dat ze niet altijd gelijk kunnen krijgen. Voorwaarde is wel dat het politieke debat en besluitvormingsproces transparant en betrouwbaar is geweest. De finale afweging die gemaakt wordt, moet gemotiveerd zijn.”

Dortmans: “Ik maak mij wel zorgen over de staat van de democratie. Nu nog maar 2,5 procent van de mensen lid is van en politieke partij wordt de vijver waaruit wordt gevist wel erg klein.”

Van Luijk: “Ik vind dat de griffier een rol heeft om democratie te helpen vernieuwen. Niet alleen met aandacht voor burgerparticipatie, maar ook door onder de aandacht te brengen dat het volksvertegenwoordigerschap voor iedereen open staat. Voorafgaand aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2010 hebben we in Delft campagne gevoerd voor de werving van kandidaat-raadsleden. We hadden een stadsbrede campagne ‘Ja, ik wil in de gemeenteraad’. Mensen hebben een cursus van Pro-Demos gevolgd. Het leidde tot een grote hoeveelheid aanmeldingen, waarvan er acht deelnemers in de raad zijn gekomen.”

Wat zijn de verschillen in het bedienen van Tweede Kamer, provinciale staten en gemeenteraad?

Pe: “Het werk verschilt in essentie natuurlijk niet: het gaat om de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging, volgens regels en procedures die zijn afgesproken. Het verschil zit hem vooral in de schaalgrootte en het feit dat Tweede Kamerleden fulltime politici zijn en raadsleden parttime beschikbaar zijn. De regels en procedures zijn grosso modo gelijksoortig. Voor de betrouwbaarheid en het aanzien van de politiek is het van belang dat de democratische processen helder en navolgbaar zijn. Daar ligt een van de belangrijkste taken van de griffier. De politiek kan op inhoud weerbarstig zijn, maar de spelregels moeten duidelijk zijn en zoveel mogelijk ook gevolgd worden.”

Van Luijk: “Elke bestuurslaag is aantrekkelijk voor een griffier. Het werken voor de Tweede Kamer is in zekere zin verslavend. Er is een constante aandacht van de media en burgers. Ik heb ervaren dat het een bijzondere omgeving is om voor te werken. Het werk in de griffie van Rotterdam was veel dichter op de mensen. Ik was commissiegriffie voor veiligheid en gezondheidszorg, waaronder verslavingszorg. Daar zat ik ineens met een zaal vol bezorgde en boze mensen die geconfronteerd werden met een opvanghuis om de hoek. De gemeente zit veel dieper in de haarvaten van de samenleving. In Rotterdam zag ik dat dat veel van mensen vraagt. Daarbij is in gemeenten de ruimte voor ideologische verschillen wat kleiner. Tweede Kamerleden volgen strakker de partijlijn, maar in gemeenten zijn de opvattingen van fracties vaak meer bepaald door personen en eigen ideeën dan door wat de partij voorschrijft. Landtarenpalen zijn niet bij uitstek sociaal-democratisch of liberaal, die moeten het gewoon doen.”

Dortmans: “In Den Haag staan de ministeries en de Tweede Kamer redelijk ver uit elkaar. In de provincie is het eenvoudiger om verbindingen te leggen omdat de schaal kleiner is en er geen ‘Oekaze Kok’ is uitgevaardigd. We voelen gedeelde verantwoordelijkheid voor het bestuur van de provincie. De lijnen in de provincie zijn korter. Statenleden kunnen hier betrekkelijk eenvoudig in contact treden met ambtenaren om zich over feitelijkheden te laten informeren. In Den Haag ligt dat ingewikkelder, met name voor fracties die geen deel uitmaken van de coalitie.”

Van Luijk: “Een belangrijk verschil is dat in gemeenten en provincies het bestuur en ambtelijke apparaat vaak bij elkaar zijn gehuisvest. In Den Haag zijn de ministeries verspreid over de stad. De afstand tussen volksvertegenwoordiging en ambtenarij is daar groter. De contacten verlopen veel meer langs formele kanalen. Nog een verschil is dat de doorlooptijden voor besluitvorming in de Kamer vaak langer zijn; dat geeft een andere dynamiek.”

Dortmans: “De schaal is kleiner. Ondanks dat Statenleden deeltijdpolitici zijn, in tegenstelling tot Kamerleden, zijn de contacten met ambtenaren eenvoudiger tot stand te brengen. Dat deeltijdwerk leidt er ook toe dat mijn telefoon vaker gaat in de weekenden en ’s avonds; dat vind ik echter geen probleem.”

Van Luijk: “In gemeenten en provincies zijn ambtenaren vooral gericht op de ondersteuning van het college. Ik merk dat de raad vaak wordt gezien als een hindernis die ook nog moet worden genomen in plaats van een integraal deel van het besluitvormingsproces. In Den Haag is de Tweede Kamer bij ambtenaren veel meer in beeld als plek waar het uiteindelijk gebeurt. Ondanks de ‘lam of leeuw-discussies’, is het primaat van de Kamer uiteindelijk sterker ontwikkeld dan bij gemeenten en provincies.”

Dortmans: “In onze democratie speelt de volksvertegenwoordiging een centrale rol. Dat geldt voor alle bestuurslagen. Onze commissaris van de Koning zei daarover: zonder tegenwicht geen evenwicht. Daar ben ik het van harte mee eens. Ook in een provincie zijn Gedeputeerde Staten en de ambtelijke organisatie gebaat bij een stevige en goed geëquipeerde volksvertegenwoordiging. Het voordeel in een provincie is dat mensen elkaar sneller en beter leren kennen, tenminste als je daar als griffier aan werkt. We hebben onlangs een avond gehad waarbij ambtenaren, Statenleden en burgers met elkaar hebben gesproken over de effectiviteit van besluiten. Dat leverde voor alle aanwezigen veel nuttige inzichten op.”

Van Luijk: “Statenleden verschillen van raadsleden. Raadsleden willen vaak iets betekenen voor hun directe leefomgeving. Dat geeft vaker een persoonlijke betrokkenheid. Statenleden zitten er veelal wat bestuurlijker in. Die willen dat de provincie goed bestuurd wordt. Maar geen van de statenleden voelt zich volgens mij Zuid-Hollander.”

Pe: “Het griffiersvak moet je uitoefenen met passie en overtuiging, anders houd je het niet vol. Van pittige tijden leer je veel.”

Dortmans: “Het valt me vaak op dat weinig mensen, op rijksniveau, provinciaal niveau en gemeentelijk niveau, weten wat een griffier doet. En als mensen een beeld hebben, onderschatten ze in wat voor politieke omgeving een griffier werkt. Ik heb in feite te maken met 55 opdrachtgevers. Ik denk dat we nog verder kunnen werken aan de emancipatie van griffiers. We mogen best wat meer kennis over het vak bij anderen voor het voetlicht brengen.”